

למי מגיע הקרדיט?

אדם שהשפיע על חברו לעשות מעשה טוב.

מי מקבל את הקרדיט?

המשפיע או ההוא שעשה את המעשה?

חוברת למרצה

תובנות לחיים

טעימה מתורתו של הרבי

פרשת כי תצא

THE
SHLUCHIM
OFFICE

לתרומות והקדשות צרו קשר info@jewishinsights.org
להורדת מערכי שיעור נוספים בקרו באתר www.JewishInsights.org/he

Published and Copyright 2024 by
Shluchim Office International
816 Eastern Parkway, Brooklyn,
NY 11213
718.221.0500
5784 - 2024

עימוד | מוסי וולוסוב
אתר אינטרנט | יובל כץ וישראל ויסוצקי
אדמיניסטרציה | לוי שמטוב

ועדה מייעצת
הרב אשר דערן - קייפ-טאון, דרום אפריקה
הרב מנדי גרליצקי - תל אביב, ישראל
הרב לוי גרינברג - אלפסו, טקסס
הרב דוד גולדברג - סאו פאולו, ברזיל
הרב לוי שייקביץ - כפר חב"ד, ישראל
הרב מנדי גרינברג - טווינסבורג, אוהיו
הרב שמואל פרידמן - ב.בלנקה, ארגנטינה
הרב יוסף יצחק בלוי - כינרת, ישראל
הרב חיים דרוקמן - לוצרן, שווייץ

ספרדית
תרגום ועריכה | הרב רפי טוויל

צרפתית
תרגום ועריכה | הרב יאיר אלבז
הגהה | ש. אלבז
עימוד | לוי אלבז

פורטוגזית
תרגום | מר יצחק דיין
עריכה | הרב ישעי' דיין
עימוד | מייק קטן

רוסית
תרגום ועריכה | הרב אלכסנדר גרישין
עימוד | ת. וולף

משרד השלוחים
יו"ר | הרב גדליה שמטוב
פיתוח | הרב מנדי שמטוב

עורכים
הרב אברהם גרינברג
הרב זושא גרינברג
משתתף בעריכה | הרב שלום בער חזן

עברית
עריכה לשונית | הרב לוי שייקביץ
הגהה | הרב מנחם וילהלם

אנגלית
תרגום ועריכה | הרב מענדל סופער
הגהה | הרב מענדל לברטוב

נוסד בימי השבעה לזכרון ולע"נ הרב גבריאל נח זוזגתו רבקה הי"ד הולצברג
שלוחי הרב' במומבאי, הודו

תוכן השיעור

א. דין מציאת אבדה.....6

מצוות השבת אבידה (מקור 1). שְׁנַיִם אוֹחֲזִין בְּטִלִית, זֶה אוֹמֵר אֲנִי מְצָאתִיהָ וְזֶה אוֹמֵר אֲנִי מְצָאתִיהָ, שְׁנֵיהֶם נִשְׁבָּעִים וְיִחְלִיקוּ (מקור 2). מטרת השבועה היא לאמת את טענותיהם. הפרקטיקה של השבועה נעשית בצורה שתמחיש את חומר העיון של שבועת שקר, וגרמה לחוטאים להודות באמת. (מקור 3).

ב. שניים אוֹחֲזִים – בנפש האדם.....8

הרבי מסביר את המשנה בנפש האדם:

”טלית” – מצווה שהאדם מקיים והשכר המגיע לו על כך. ”שניים אוֹחֲזִים בטלית” – שני אנשים שטוענים לקרדיט של מצווה מסוימת.

(התורה והמצוות נמשלים למזון ולבוש. כפי שהמזון מתאחד עם האדם, כך התורה מתאחדת עם שכלו של הלומד (מקור 4), והמצוות נמשלו ללבושים, שלא מתאחדים עם האדם).

ג. זה וזה אומרים כולה שלי.....10

טבע האדם נוטה להיגרר אחרי הסביבה, ולכן הרמב”ם מזהיר שיש לגור בחברה שמקדמת ערכים חיוביים (מקורות 6 ו-7). לאור זאת, ברור שחלק מהקרדיט על כך שכעת האדם צועד בדרך הטובה – מגיעה למחנכו.

מסיבה זאת אמרו חז”ל ”לעולם ידור אדם במקום רבו”, כי האדם תמיד זקוק להשפעה טובה. כפי שהתלמוד מספר, שאפילו שלמה המלך, נישא לבת פרעה, רק לאחר שרבו שמעי נהרג. ובאם שמעי היה שם, שלמה לא היה עושה זאת. (מקור 8).

”זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי” – שני אנשים טוענים לקרדיט של המצווה: האדם שקיים את המצווה, והמחנך שלו שכיוון אותו לכך.

ד. ישבעו שניהם – ויחלוקו.....13

פוסקת המשנה: ”זה ישבע... וזה ישבע... ויחלוקו”.

מטרת השבועה בפשטות היא, שכשיש חשש שמישהו משקר, מטילים עליו להישבע בה, ומכיון שהוא יחשוד להישבע בשם ה' לשקר, הוא יודה באמת, וכך ימנע גם מלשקר בכלל. אמצעי זה הוא גם בשימוש אישי של אדם, שלעיתים נשבע לקיים מצווה מסוימת (מקור 8), בכדי שהשבועה בה, תעזור בו כוחות פנימיים, שיעזרו לו לעמוד בהחלטתו.

במקרה שלנו, השבועה של המחנך באה להבהיר, שההדרכה שלו הייתה מפנימיות הלב, מתוך אהבה ולא מחמת שנאה או בצורה מביישת או נחרצת מדי. משום שאז היא היתה יכולה עוד לפעול להיפך, לרחק את התלמיד. כפי שקרה כאשר הנביא אלישע העניש בחומרה את גיחזי על חטאו. (מקור 10).

וכמו כן, גם מקיים מצווה בפועל צריך להישבע, שהוא עשה את המצווה ולמד תורה מפנימיות הלב,

ולא רק מן השפה ולחוץ, משום שבאם לא כך, לתורה ולמצוות אין את האפקט הנכון והרצוי. וכאשר שניהם נשבעים – זאת אומרת שגם ההדרכה וגם קיום המצווה היו מתוך לב אמיתי ואוהב, פסק הדין הוא – יחלוקו, לשניהם מגיע קרדיט.

פתיחה

זמן קצר לאחר הסתלקותו של הרבי מליובאוויטש – ביום ג' תמוז תשנ"ד, נכנסו המזכירים אל חדרו של הרבי, ובחיל וברעדה הביטו בתכולת המגירות שבשולחנו הטהור.

באחת המגירות הם מצאו אוצר: שלוש מחברות בנות מאות עמודים כתובות בכתב יד קטן וצפוף, בהן רשם הרבי לעצמו חידושי תורה וביאורים בנגלה ובנסתר, בהלכה ובאגדה, בדרוש ובמוסר, מנהגים, סיפורים והוראות בעבודת ה'. את ה'רשימות' הללו כתב הרבי משנת תרפ"ח עד שנת תש"י – בטרם עלה על כס נשיאות חב"ד, ומאז היו ספונים בחדרו הקודש ועין לא שזפתם.

השנים הללו היו שנים קשות, בהן העולם בכלל ויבשת אירופה בפרט, היו נתונים לתמורות, חוסר יציבות ומלחמות עולם, וגם הרבי הטלטל בנסיעות ועצירות קצרות וארוכות בערים שונות ברחבי אירופה: ברלין, ריגה, ורשה, אוטבוצק, דרוזגניק, פריז, מארינבאד, וישי וניס – עד שנמלט מאירופה והגיע לחופי מדינת הרווחה ארה"ב, והתאקלם בצלו של חמיו הגדול, בברוקלין שבניו יורק. למרות כל זאת, וגם במצבים הקשים ביותר של העדר מנוחת הנפש מחמת סכנות ורדיפות ובנוסף למחסור בספרים, כתב הרבי דף ועוד דף, וצירפם למחברות רשימותיו.

למרות הסגנון התמציתי והמעמיק, עד מהרה הצליחו רבים וטובים לעמוד על האור הגנוז ב'רשימות' המופלאות הללו. בעזרת צוות מיוחד של תלמידי חכמים אשר נתמנה לעסוק במלאכת הקודש של ההוצאה לאור, האוצר הבלום הופיע מעט מעט, בחוברות שבועיות, שכל אחת הכילה רשימה אחת קצרה, כאשר לצד גוף דברי הרבי נוספו פיענוחים, מראי מקומות והערות כדי להקל על המעיין. לאחר שהסתיימה תקופת פרסומן של החוברות הללו – הן כונסו והודפסו תחת אכסניה אחת בסדרת ספרי ה'רשימות'.

בימים ש לאחר הסתלקות הרבי, כלל חסידי חב"ד, והעולם היהודי בכלל, התהלכו שבורים ונדכאים ובתחושת יתמות נוראה על האבדה הגדולה. והנה מבעד לעלטה, נתגלה זרח אור גדול. מדי שבוע, יצאה חוברת נוספת של 'רשימות' הרבי, שהתקבלה בין החסידים ברחבי העולם בשקיקה ובהתעלות. אלפי חסידים שקדו בלימוד חידושי התורה הללו והחיו את נפשם.

בשיעור זה, נלמד את הרשימה הנקראת "שניים או חזין בטלית" – מסה תורנית שנכתבה על ידי הרבי שאותה התכוון לפרסם בין בני תורה (כפי שכתב בהקדמתה, אך לפועל לא יצאה לאור), ובה רואים את חידושו וסגנונו המיוחד של הרבי: חיבור כל חלקי התורה – פשט, רמז, דרוש, סוד, תורת הנגלה ותורת החסידות, הלכה ואגדה – כאשר כולם שלובים ומאוחדים זה בזה.

כמו כן, בולטת גישתו של הרבי כי מכל דבר ונושא בתורה, בין אם זו פרשת השבוע, סוגיה סבוכה בש"ס או רמב"ם מוקשה – תמיד יש למצוא בסופו של דבר לימוד והוראה בעבודת האדם את קונו.

השיעור לפרשת כי תצא

מרשימת "שנים אוחזין בטלית -
סוגיא דריש מסכת בבא מציעא"

א. דין מציאת אבדה

בפרשתנו אנו קוראים על דיני מציאת אבדה:

מקור 1 ספר דברים פרק כ"ב פסוקים א'-ג'

לתלמיד
עמ' 3

לֹא תִרְאֶה אֶת שׁוֹר אֲחִיךָ אוֹ אֶת שִׁי נִדְחִים וְהִתְעַלְמָתָ מֵהֶם, הֲשֵׁב תְּשִׁיבָם לְאֲחִיךָ.
וְאִם לֹא קָרֹב אֲחִיךָ אֵלֶיךָ וְלֹא יִדְעָתוּ, וְאִסְפָּתוּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ, וְהָיָה עִמָּךְ עַד דָּרֹשׁ אֲחִיךָ
אֹתוֹ וְהִשְׁבֹּתוֹ לוֹ.
וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְחִמְרוֹ, וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ, וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבֹדָת אֲחִיךָ אֲשֶׁר תִּאֲבָד מִמֶּנּוּ
וּמִצֵּאתָהּ, לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם.

כאשר אדם רואה אבדה ברחוב אסור לו להעלים עין. עליו לאסוף אותה ולהחזירה לבעליה.

בתלמוד ובמפרשיו מאריכים רבות בדיני מציאת אבדה ובסימנים הנדרשים מהבעלים כדי להוכיח שהאבדה אכן שלהם.

ישנם מקרים בהם ברור שלאבדה אין סימנים, למשל, כסף המושלך בצורה לא מסודרת, או אריג, או לבוש שעדיין לא השתמשו בו, ולכן נראה דומה לכל האריגים הזחים הבאים מאותה חנות. במקרה כזה, המוצא יכול להשתמש באבדה מיד משום שאין סיכוי שבעל האבדה יבוא ויוכיח שהיא שלו.

הוויכוח בבית הדין

מסכת בבא מציעא פותחת עם מקרה מעניין: שני אנשים מצאו בגד ללא סימנים, ולפיכך הדין הוא שהבגד שייך למוצא. אולם כל אחד מהם טוען שהוא מצא את הבגד ראשון, ולכן הבגד שייך לו. הם מגיעים לבית הדין ומבקשים לפסוק למי שייך הבגד.

מקור 2 תלמוד בבלי, מסכת בבא מציעא דף ב' עמוד א'

לתלמיד
עמ' 3

שְׁנַיִם אוֹחֲזִין בְּטָלִית, זֶה אוֹמֵר אֲנִי מִצְאָתִיהָ וְזֶה אוֹמֵר אֲנִי מִצְאָתִיהָ, זֶה אוֹמֵר בָּלָה
שְׁלִי וְזֶה אוֹמֵר בָּלָה שְׁלִי, זֶה יֹשֵׁב שְׂאִין לוֹ בֵּה פְּחוֹת מִחֲצִיָּה וְזֶה יֹשֵׁב שְׂאִין לוֹ בֵּה
פְּחוֹת מִחֲצִיָּה, וְיִחְלְקוּ.

מכיון שאין עדים ולאף אחד מהם אין הוכחה מי תפס ראשון את הבגד, פוסקת המשנה שעל כל אחד מהם להישבע שלפחות חצי מהבגד שייך לו, ואז הם חולקים את שווי הבגד.

הפרקטיקה של שבועה, מצויה בדין העברי. כאשר אדם טוען טענה אך אין לו עדים או הוכחה אחרת, מציע לו בית הדין להישבע, בשם ה', שהוא אומר אמת. מכיון ששבועה היא דבר חמור ביותר – ואפילו אדם פשוט ביותר הבין את ההשלכות החמורות הכרוכות בשבועת שקר – הדרישה להישבע הספיקה כדי לגרום לשקרנים רבים לסגת מטענות שקר ולהודות על האמת.

מקור 3 משנה תורה לרמב"ם, הלכות שבועות, פרק י"א, הלכות ח'-ט', ט"ז-י"ז

לתלמיד
עמ' 3

וּשְׁבֻעַת הַדִּינִין... כֵּן הִיא. הַנִּשְׁבָּע אוֹחֲזֵ סֶפֶר תּוֹרָה בְּזִרְעוֹ וְהוּא עוֹמֵד וְנִשְׁבָּע בְּשֵׁם
אוֹ בְּכֹנֵי בְּשֻׁבְעָה אוֹ בְּאֵלֶּה... כְּגוֹן שִׁיאֲמַר הָרִינִי נִשְׁבָּע בֵּה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל... שְׂאִינִי
חֵיב לָזֶה כְּלוּם.

וְכִיצַד מְאַיֵּמִין עַל הַנִּשְׁבָּע? אֹמְרִין לוֹ: "הָיִי יוֹדֵעַ שֶׁכָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ נִזְדַּעְזַע בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁן. וְכָל עֲבֹרוֹת שְׁבִתוֹרָה נֶאֱמַר בָּהֶן וְנִקָּה וְכֵאֵן נֶאֱמַר 'לֹא יִנָּקֶה'. כָּל עֲבֹרוֹת שְׁבִתוֹרָה נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ, וְכֵאֵן מִמֶּנּוּ וּמִמְשַׁפְּחָתוֹ שֶׁמְחַפִּין עַל זֶה. וְלֹא עוֹד אֵלָּא גוֹרֵם לְהַפְרָע מִשּׁוֹנְאֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל עֲרֹבִין זֶה בְּזֶה".

וְעִנִּין הָאִיּוֹם הַזֶּה כְּלוֹ בְּלִשׁוֹן שֶׁהֵן מְפִירִין אֹמְרִים לָהֶם כְּדִי שֶׁיִּבְיִנוּ בְּדִבְרֵים וַיִּחְזֹר הַחוּטָא לְמוֹטָב.

[העשרה למעמיקים:

יכול השואל לשאול: מדוע לא מבקשים מכל אחד מהם להישבע שהוא תפס את הבגד ראשון או שכולו שלו? מדוע נוסח השבועה הוא שלפחות חצי שייך לו?

כי במקרה כזה פסק הדין ידוע מראש: אם שניהם עומדים בטענתם וישבעו על כך בשם ה', כל אחד מהם יקבל חצי. יחד עם זאת, ברור לנו שאחד מהם נשבע לשקר, ואת הדבר החמור הזה אנו רוצים למנוע. מה גם שבהחלט יכול להיות ששניהם חושבים שהם תפסו את זה קודם, משום שהמציאות אינה ברורה כל כך, וכעת, בטעות, אחד מהם יישבע לשקר.

לפיכך מציעים הדיינים לשני הצדדים לא להישבע מי תפס את זה קודם או למי שייך כל הבגד, אלא שכל צד ישבע שלפחות חצי מהבגד שייך אליו. במקרה זה, אם הם אכן תפסו את הבגד באותו זמן, שבועתם אינה לשקר, ופסק הדין יהיה חצי חצי (רש"ש).

ב. שניים אוחזים – בנפש האדם

<< הרבי

ונציע כל הסוגיא ענינה בחיי הנפש של איש הישראלי:

לתלמיד
עמ' 4

ישנם דרכים ורבדים שונים בלימוד והבנת התורה.

בכל סיפור, מצווה או הלכה בתורה יש את הרמה הפשוטה שבה מבינים את הדברים – פשט, ויש את הרובד העמוק יותר – המשמעות של הענין בנפש האדם.

ב'רשימה' זו, לומד הרבי את המשנה – שברמת הפשט מדברת על שני אנשים שמתכתשים על בגד – ומסביר אותה בנפש האדם, בצורה שמעשית לכל אחד בימינו אנו.

שנים אוחזין בטלית:

הנה כמו שיש טלית ולבוש בחיי גוף האדם, דוגמתם נמצא גם בחיים הרוחניים של כל אחד ואחד. ובפרט הם תורה ומצוות שמקיים, ושכרם, וכמו שיתבאר לקמן.

לתלמיד
עמ' 4

משמעות המילה "טלית" בתורת הסוד – היא מצווה שהאדם מקיים והשכר המגיע לו על כך.

ומשנתנו דנה דין שנים שאוחזין בענין אחד של תורה או מצווה, היינו שיש מקום לומר שנעשה דבר זה על ידי השתתפות שניהם יחדיו, אבל כל אחד מהם טוען ששייך רק לו בלבד.

פירוש 'שנים אוחזים בטלית' לפי תורת הסוד – שני אנשים שעשו מצווה בשותפות, וכל אחד מהם טוען שהמצווה שייכת רק לו.

ומבארת המשנה באיזה ענין מצויה ביותר מחלוקת כזו, "בטלית" דוקא – היינו בענין של תורה ומצוות ושכרן, שתפקידו בחיים הרוחניים של האדם, כתפקיד הלבוש בחיים הגשמיים של האדם.

מזון ולבוש בנפש האדם

דהנה, צרכי האדם ההכרחיים נחלקים בכלל לשני סוגים: מזון ולבוש. וכבקשת יעקב' ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, ואומר² ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה, ופירש הרמב"ן "והם כל צרכי האדם".

לתלמיד
עמ' 4

הרמב"ן מפרש על הפסוק "וְאֶהָב גֵּר לִתֵּת לוֹ לֶחֶם וְשִׁמְלָה" – שמשמעו שהקב"ה דואג לגרים ולשכבות החלשות בחברה ומעניק להם את מחסורם כגון מזון ולבושים – שהסיבה מדוע התורה ציינה דווקא את שני המרכיבים הללו, כיון שהם צרכי האדם הבסיסיים ביותר שאינו יכול בלעדיהם.

ולכן, גם כאשר יעקב מבקש מהקב"ה לעזור לו ולשמרו בצאתו מבית אביו לכיוון חרן – הוא מבקש לחם ובגד, משום שהם מסמלים את כל צרכי האדם.

וכמו שלחיי הגוף זקוק האדם למזונות ולבושים, כן הוא גם כן בחייו הרוחניים, אשר זקוק הוא למזון ולבוש רוחניים, כדי שיבוא לשלמותו ויעלה מעלה מעלה.

ויובן ענין מזון ולבוש בחיים הרוחניים, על דרך ענינם בחיים הגשמיים.

1. בראשית כ"ה, כ'.
2. דברים י', י"ח.

דהנה, המזונות נותנים חיות וכח לאדם, על ידי שאוכל או שותה המאכל ומשקה, ונהפכים בקרבו להיות דם ובשר כבשרו, ומתאחדים עמו בתכלית. מה שאין כן הלבוש, שהוא מקיף את גוף האדם ומגין עליו מקור וחום, אבל דבר הוא בפני עצמו, ואינו מתאחד עם האדם.

וככל הדברים האלה הוא חילוק העיקרי בין תורה למצוות:

דתלמוד תורה ענינו הוא להבין ולהשיג הסוגיא שלומד, עד שנתפסת בשכלו ומתאחדת עמו והיו לאחדים.

מקור 4 תניא פרק ה'

כִּי כְמוֹ שֶׁהִלָּחֵם הַגֶּשֶׁמִּי זָן אֶת הַגּוֹף כְּשֶׁמִּכְנִיסוֹ בְּתוֹכוֹ וְקָרְבּוֹ מִמֶּשׁ, וְנִהְפֶּךָ שֵׁם לְהִיּוֹת דָּם וּבָשָׂר כְּבָשָׂרוֹ וְאַזִּי יִחְיֶה וְיִתְקַיֵּים, כֵּן בִּידֵיעַת הַתּוֹרָה וְהַשְׁגָּתָה בְּנַפְשׁ הָאָדָם שְׁלֹמֶמְדָה הֵיטֵב, בְּעֵיוֹן שִׁכְלוֹ עַד שֶׁנִּתְפָּסֶת בְּשִׁכְלוֹ, וּמִתְאַחֶדֶת עִמּוֹ, וְהָיָה לְאַחָדִים, נַעֲשֶׂה מְזוֹן לְנַפְשׁ וְחַיִּים בְּקִרְבָּהּ, מִחַיֵּי הַחַיִּים אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, הַמְּלוּכָשׁ בְּחֻכְמָתוֹ וְתוֹרָתוֹ שֶׁבְּקִרְבָּהּ.

<< הרבי

וזהו שנאמר בתורה³ ותורתך בתוך מעי, ונמשלה התורה למים, יין חלב⁴, לחם⁵, בשר⁶.

בכמה מקומות בתנ"ך ובתלמוד נעשה שימוש בדימויים של סוגי מזון שונים כמשל לתורה.

מה שאין כן במצוות, שאין שייך בהם התאחדות כזו עם האדם, ואדרבה שלימות קיומם הוא, כשעושה המצווה מפני שהיא גזירת מלך, ולא מפני שטעם המצווה ישר בעיניו.

ולכן נקראו המצוות לבושים, וכמו שנאמר⁷ ויהושע היה לבוש בגדים צואים גו' הסירו הבגדים הצואים מעליו ויאמר אליו ראה העברתי מעליך עונך והלבש אותך מחלצות. ושם בפירוש רש"י: לפי שדימה העוון לבגדים צואים, דימה הזכיות למחלצות בגדים נאים ולבנים.

מקור 5 זכריה פרק ג' פסוקים ג-ד

ויהושע היה לבש בגדים צואים ועמד לפני המלֶאך.

וַיַּעַז וַיֹּאמֶר אֶל הָעֹמְדִים לִפְנֵי לֵאמֹר הִסִּירוּ הַבְּגָדִים הַצְּאִים מֵעַלְיוֹ וַיֹּאמֶר אֵלָיו רֹאֵה הָעֹבְרֹתִי מֵעַלְיֶךָ עוֹנֶךָ וְהַלְבֵּשׁ אֹתָךְ מַחְלָצוֹת.

זכריה הנביא רואה בחזונו את יהושע הכהן הגדול, לבוש בגדים צואים, ואת המלֶאך אומר לעומדים לפניו: "הסירו הבגדים הצואים מעליו". הבגדים הצואים רומזים לחטאו של יהושע ש"היו בניו נושאים נשים שאינן הגונות לכהונה ולא מיחה בידם".

מכך למדים שמצוות וחטאים משולים לבגדים. החטא - בגד מלוכלך, ואילו המצווה — בגד נאה ולבן.

6. עירובין כ"א ע"ב. ב"ב כ"ב ע"א.
7. זכריה ג', ג'-ד.

3. תהלים מ', ט.
4. ישעי' נ"ה, א'. תענית ד' ע"א.
5. שבת ק"כ ע"א.

ג. זה וזה אומרים כולה שלי

<< הרבי

ומפרשת המשנה טענותיהם:

לתלמיד
עמ' 6

זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה, זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי.

האדם מושפע מסביבתו

דהנה האדם, יהיה מי שיהיה, אף אם הוא מתמיד בלימודו בטבעו, ורך כקנה במדותיו בתולדתו, הרי העיד עליו הכתוב⁸ עיר פרא אדם יולד, ורק רבו והמדריכו ללכת בדרך טובים מביאו לחיי עולם הבא⁹. וגם אחרי שכבר חונך וגדל בתורה ומעשים טובים, הודיעונו חז"ל¹⁰ הוי גולה למקום תורה כו' שחבריו יקיימוה בידך ואל בינתך אל תשען. וביד [רמב"ם] הלכות דעות¹¹ כתב: דרך בריתו של אדם, להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו וחבריו כו'.

לתלמיד
עמ' 6

מקור 6 משנה תורה להרמב"ם הלכות דעות פרק ו' הלכה א'

דָּרַךְ בְּרִיתוֹ שֶׁל אָדָם לְהִיטֵב נַפְשׁוֹ בְּדַעְיוֹתָיו וּבְמַעֲשָׁיו אַחֲרֵי רֵעֵיו וְחֻבְרָיו וְנוֹהֵג כְּמִנְהַג אַנְשֵׁי מְדִינָתוֹ. לְפִיכָךְ צָרִיךְ אָדָם לְהִתְחַבֵּר לַצַּדִּיקִים וּלְיֹשֵׁב אֶצֶל הַחֲכָמִים תָּמִיד כְּדֵי שֶׁיִּלְמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם. וְיִתְרַחֵק מִן הָרָשָׁעִים הַהוֹלְכִים בַּחֲשָׁךְ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִלְמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם.

לתלמיד
עמ' 6

מקור 7 מורה הנבוכים חלק ב', פרק מ'

הָאָדָם הוּא מְדִינָה בְּטָבָעוֹ.

לתלמיד
עמ' 6

טבע האדם שהוא נגרר אחר הסביבה שבה הוא גר, ומתקרב רעיונית לדעה ולקוד ההתנהגות הרווחים בה. נדירים הם האנשים שחיים במקום בו האווירה השלטת תומכת באידאולוגיה מסוימת, ומצליחים לשמור על זהות מחשבתית עצמאית, על אף היותם מעורים בחברה המקומית. לכן מזהיר הרמב"ם שעל האדם לגור במדינה ובשכונה שתושביה הולכים בדרך הישר, והדבר ישפיע גם עליו, ברצונו או שלא ברצונו, ללמוד ממעשיהם.

<< הרבי

למחנך יש חלק חשוב בעיצוב המחונך

ולכן שנים ארוכים בטלית, כי, הן האדם העושה והן זה שחנכו או הדריכו, כל אחד מהם טוען שלי הוא.

לתלמיד
עמ' 6

10. אבות פ"ד מ"ד.
11. פ"ו ה"א.

8. איוב י"א, י"ב.
9. בבא מציעא ל"ג ע"א.

מכיון שהאדם נברא עם טבע אנוכי ובהכרח שיושפע מהחברה, לכן ברור שהרבה מהקרדיט על כך שכעת הוא צועד בדרך הטובה – מגיע למחנכו. נשאלת השאלה, אפוא, לזכות מי נזקפים המעשים הטובים של האדם? לאדם עצמו או למחנכו?

יש כאן שני אנשים שטוענים שהטלית – המצווה ושכרה – כולה שלי!

וכמו שהוא בדרך כלל בכל אדם, ששנים אוחזים בטלית כנ"ל, הנה גם בפרט, הרי, לפעמים תכופות, עושה האדם מצווה או לומד תורה, על ידי התעוררות סמוכה לפעולה הבאה מאחר, ואז טענת השני כולה שלי, היא עוד ביתר שאת מטענת זה שחנכו בנעוריו, כיון שתוכחתו סיבה קרובה בזמן לפועל טוב הזה.

לתלמיד
עמ' 6

מלבד העובדה שהאדם חונך בילדותו על ידי מורים ומחנכים, דבר שנותן תוקף לטענה שמעשיו הטובים נזקפים לזכותם, לעיתים קורה שאדם מעורר את השני לקיים מצווה, והוא מקיים את המצווה מיד, כך שטענת ה"מחנך" חזקה הרבה יותר, משום שהקשר ישיר, קרוב ומיידי.

ובסוג זה דצדיקים, טענות שני הצדדים הם כולה שלי, כי עושה המצווה טוען שבענין זה - שהוא צדיק בו - לא הוכרח לכל מדריך ומוכיח, כי נמשך הוא מצד עצמו לעשיית מצווה זו...

לתלמיד
עמ' 6

והמעוררו, מדריכו או מוכיחו טוען גם כן כולה שלי, כי אומר, אשר לולא ההדרכה הנכונה או הוכחה בעתה, בטח לא היה עוסק כי אם בצרכי גופו, כי גם אם הוא מתמיד בלימודו בטבעו, אף על פי כן אוהב את גופו יותר בטבעו, וכיוצא בזה בקיום מצוות בסור מרע ועשה טוב.

לתלמיד
עמ' 7

לדור ליד הרב

ואמרו רז"ל¹² לעולם ידור אדם במקום רבו, שכל זמן ששמעי בן גרא קיים לא נשא שלמה את בת פרעה, אף שהיה שלמה גדול העולם¹³.

לתלמיד
עמ' 7

שלמה המלך היה החכם מכל האדם; הגמרא קוראת לו "גדול העולם". הוא היה זה שבימיו שררו שלום ושלווה; מכל העולם באו לחזות וליהנות מחוכמתו הגדולה; והוא זה שבנה את בית המקדש. כחלק מבריתות השלום שיצר עם מדינות בעולם, הוא גם התחתן עם נסיכות מאותן מדינות, כפי שהיה נהוג באותם ימים, שבית המלוכה בשתי המדינות שכורות ברית נקשרות גם בקשרי נישואין.

הברית החשובה ביותר והחתונה שתפסה את מרב תשומת הלב – הייתה הברית עם מצרים והחתונה עם בת פרעה.

חכמים לא ראו בעין יפה את הנישואין הללו (למרות שהוא, כמובן, גייר אותה) והעבירו על כך ביקורת קשה. בתנ"ך מסופר ש"וַיְהִי לַעֲתָת זִקְנָתָא שְׁלֹמֹה נָשִׂי הָטוּ אֶת לִבָּבֹהּ אֲחֵרִי אֲלֵהִים אֲחֵרִים וְלֹא הָיָה לִבָּבֹהּ שָׁלֵם עִם ה' אֱלֹהֵי קִלְבֹּב דָּוִיד אָבִיו", וכדברי התלמוד, "אמר רב יהודה, אמר שמואל: בשעה שנשא שלמה את בת פרעה, ירד גבריאל, ונעץ קנה בים, והעלה שרטון, ובו נבנה כרך גדול שברומא".

במילים אחרות, נישואי שלמה לבת פרעה היו הצעד הראשון שהוביל להקמתה של ממלכת רומי שהחריבה את בית המקדש השני, כאלף שנה מאוחר יותר.

12. ברכות ח' ע"א.

13. סנהדרין כ"א ע"א. ועיין ג"כ שבת נ"ו ע"ב.

הגמרא אומרת על כך לומדת מכך דבר מדהים:

מקור 8 תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ח' עמוד א' (עם ביאור ותרגום אבן ישראל)

לתלמיד
עמ' 7

אמר רבי חי'א בר אמי משמו של ג'לא: לעולם ידור אדם במקום רבו, שעל ידי כך ימנע מעברות. שכן מוצאים אנו שכל זמן ששמעי בן ג'רא (שלפי המסורת היה גדול בתורה ורבו של שלמה) היה קים, לא נשא שלמה את בת פרעה – רק לאחר שמספר על המתת שמעי, מספר על נישואי שלמה לבת פרעה.

שמעי בן ג'רא היה משבט בנימין וממשפחת שאול המלך. הוא היה גדול בתורה ומורו של שלמה המלך.

מיד לאחר שהנביא מספר על מות שמעי, ממשיך הנביא לספר על נישואי שלמה עם בת פרעה. הגמרא לומדת מכך שכל זמן ששמעי נכח בסביבת שלמה – נמנע שלמה מלעשות דבר שכזה, שכן היה תחת השפעת רבו.

עד כדי כך ההשפעה העצומה של רב על תלמידו.

ולכן מתחזקת השאלה, למי נזקפת התודה על המעשים הטובים של האדם, לו עצמו או לרבו שהשפיע עליו?

ד. ישבעו שניהם – ויחלוקו

<< הרבי

כוחה של שבועה

והפסק הוא: זה ישבע כו' וזה ישבע כו' ויחלוקו.

לתלמיד
עמ' 8

והוא, כי ענין השבועה כפשוטו הוא, אשר במקום שיש חשש שאומר שקר, ואינו נרתע מהאיסור אשר בזה, הרי על ידי זה אשר יטילו עליו שבועה, יודה על האמת, ולא יהא נשבע לשקר, כי שבועה חמורה היא, וכמו שאמרו חז"ל בשבועות¹⁴ באריכות.

ונמצא אשר על ידי השבועה נתעוררו אצלו יראת שמים ויראת חטא, ובמילא ניצול גם מעוון הקל. ולכן אמרו רז"ל¹⁵ שנשבעין לקיים את המצווה, ופירש בשולחן ערוך¹⁶ "אם ירא שיתקפהו יצרו ויעבור על איזה מצווה ממצוות לא תעשה, או יתרשל מקיום מצוות עשה, מצווה לישבע ולנדור כדי לזרז עצמו".

השבועה החמורה מעוררת אצלו יראת שמיים ויראת חטא שעוזרות לו לעמוד חזק שלא לעבור על העוון שנחשב ל"קל".

מקור 9 שולחן ערוך יורה דעה, הלכות נדרים סימן ר"ג סעיפים ו'–ז'

לתלמיד
עמ' 8

האומר אשנה פרק זה וירא שמה יתרשל בדבר, שרי לה למנדר לזרזי נפשה [= מתר לו לנדר כדי לזרז את עצמו]. וכן אם ירא שיתקפו יצרו ויעבר על איזו מצוה ממצוות לא תעשה או יתרשל מקיום מצוות עשה, מצוה לשבע ולנדר כדי לזרז עצמו.

מי שנדר נדרים כדי לכוון דעותיו ולתקן מעשיו הרי זה זריז ומשבח.

פיצד: מי שהיה זולל, ואסר עליו הבשר שנה או שנתים, או שהיה שוגג בדין, ואסר היין על עצמו זמן מרבה, או אסר השכרות לעולם, וכן מי שהיה רודף שלמונים ונבקהל להון, ואסר על עצמו המתנות... דרך עבודה לשם הם.

אנו רואים שלא רק לצורך קיום המצוות, אלא גם לשם תיקון הדעות וההרגלים, היו נוהגים להשתמש בכוחם של השבועה והנדר.

14. יורה דעה סימן ר"ג סעיף ו'.

15. ל"ט ע"א ושם.

16. נדרים ח' ע"א.

כוחה של שבועה

כי על ידי השבועה מתעוררים כוחות יותר פנימיים באדם - החשוב כעולם מלא¹⁷ - כמו שמצינו¹⁸ שנזדעזע העולם כולו בשעה שנאמר לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא.

לתלמיד
עמ' 8

הרבי מסביר, שתוצאת השבועה היא לא רק משהו שמאיים עליו יותר בחזקה, ולכן מרוב אימה הוא משתדל עוד יותר לעשות את הדבר הנכון, אלא שהיא מעוררת בו כוחות נעלים יותר. ולכן מותר, ואף חשוב, לנדור נדר כדי לעורר כוחות פנימיים יותר שיתנו לו את הכוח לעשות את הדבר הרצוי.

וגם כאן בדין המשנה, הבירור הוא על ידי שנשבעין.

הוכחה מתוך אהבה וכבוד

כי, כדי לדעת אם פעלה ההדרכה או התוכחה שיעשה המצווה, הוא על ידי בחינה, אם היתה התוכחה באופן הנרצה, היינו שבאה מקרב נפשו פנימה של המוכיח, ולא מחמת שנאה - וכרמז סמוכין דקרא¹⁹ לא תשנא גו' הוכח תוכיח גו' ואהבת לרעך.

לתלמיד
עמ' 8

לתלמיד
עמ' 9

ראשית יש לוודא שהתוכחה נובעת מאהבה ולא משנאה, כפי שרואים בתורה, שמצוות "הוכח תוכיח" מוקפת משני צדדיה במצוות "לא תשנא", ו"ואהבת לרעך כמוך".

וגם שלא הוכיחו לראשונה ברבים²⁰, ובתוכחתו אין דוחה אותו בשתי ידיים²¹, שאם לא נזהר מזה, הרי התוכחה אינה פועלת פעולתה, ואדרבה יכולה לגרום שעוד יוסיף עוון על חטאו, וכמו שרואין במוחש.

כמו כן, לא לעשות זאת ברבים - שתגרום להלבנת פניו, ולא בצורה נחרצת - שאינה משאירה לו דרך חזור.

מקור 10 תלמוד בבלי מסכת סוטה דף מ"ז עמוד א'

תנו רבנן: לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת, לא פאלישע שדחפו לגחזי פשתי ידיו.

לתלמיד
עמ' 9

נעמן, שר צבא מלך ארם, הצטרע. באחת מפשיטות צבא ארם על מלכות ישראל, שָׁבָה צבא ארם ילדה קטנה ששירתה את אשת נעמן. הילדה אמרה לאשת נעמן כי בישראל יש נביא בשם אלישע שבוודאי יוכל לרפא את צרעת נעמן.

נעמן בא לאלישע שמורה לו שטבילה בנהר הירדן שבע פעמים תרפא את הצרעת. נעמן כועס מאוד - וכי חסרים מעיינות בארם? אבל עבדיו משכנעים שלא יזיק לנסות את דברי הנביא. נעמן טובל בירדן כעצת אלישע ומתרפא מצרעתו.

נעמן חוזר לאלישע הנביא ורוצה להעניק לו מנחה, אך אלישע מסרב, גם לאחר הפצרותיו של נעמן. נעמן מקבל על עצמו להאמין באלוקים ולוקח אדמה מארץ ישראל כדי להקריב עליה קורבנות בארץ ארם.

19. יקרא י"ט י"ז-י"ח.
20. ערכין ט"ז ע"ב.

17. סנהדרין ל"ז ע"א.
18. שבועות ל"ט ע"א.

לאחר שנעמן עוזב את בית אלישע, גחזי – תלמידו ועוזרו האישי של הנביא אלישע – רודף אחרי נעמן. הוא אומר לנעמן שאלישע שלחו להודיע לו ששני בני נביאים זקוקים לכסף, והוא מבקש מנעמן שייתן להם צדקה – ככר כסף ושתי חליפות. נעמן נלהב מכך שהוא יכול להעניק תשורה לנביא, ונותן לו שתי ככרות כסף ושתי חליפות.

כאשר גחזי חוזר, אומר לו אלישע שהוא יודע שהוא לקח כסף מנעמן ולכן ייענש על חטאו.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק: בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הָיָה אֱלִישֶׁעַ עוֹסֵק בְּשִׁמְנָה שָׁרָצִים, אָמַר לוֹ: "רִשָּׁע, הִגִּיעַ עַתָּה לִישׁוּל שָׂכָר שִׁמְנָה שָׁרָצִים. וְצָרְעַת נַעֲמָן תִּדְבֹּק בָּךְ וּבְזֶרְעֶךָ לְעוֹלָם".

לתלמיד
עמ' 9

אלישע הענישו שצרעת נעמן תדבק בו. גחזי הפך למצורע – ולכן היה עליו לצאת אל מחוץ למחנה – מחוץ לעיר. הוא לא היה יכול לשאת את הבושה ואת העלבון, ולכן עזב את דרך התורה והמצוות. הוא הלך לדמשק, ושם החטיא את הרבים.

כאשר נודע לאלישע מה אירע בעקבות העונש שהטיל על גחזי, הוא הלך בעצמו לדמשק כדי לשכנעו לחזור בתשובה, אך זה היה מאוחר מדי...

"וַיָּבֵא אֱלִישֶׁעַ דִּמְשֵׁק". לָמָּה הָלַךְ? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁהָלַךְ לְהַחְזִירוֹ לְגִחְזִי בְּתִשְׁבָּה, וְלֹא חָזַר. אָמַר לוֹ, "חֲזוֹר בָּךְ". אָמַר לוֹ, "כִּי מְקוּבְלָנִי מִמֶּךָ, כָּל מִי שֶׁחָטָא וְהִחְטִיא אֶת הָרַבִּים – אֵין מְסַפִּיקִין בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תִּשְׁבָּה".

<< הרבי

אבל אם איש המוכיח טוען כולה שלי ונשבע על זה, שזהו הוראה שנוגע לו הדבר בפנימיות נפשו - הרי דברים היוצאים מלב המוכיח בודאי נכנסו אל לב השומע, וכמאמר רז"ל²² כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין, ובודאי פעלה התוכחה שלו, ויש לו חלק בהטלית.

לתלמיד
עמ' 9

אם המחנך נשבע שדבריו נאמרו בצורה נכונה, אז בודאי שמקורם מעומק ליבו, ואכן יש לו חלק במצווה – בטלית.

תורת ומצוות מתוך יראת שמים

וכן השני, המקיים המצווה בפועל, צריך לישבע, שזהו הוראה שלא היתה תורתו מן השפה ולחוץ, ועל דרך זה במצוות, כי אז אין לו חלק בטלית זה, שאין התורה ומצוות מגינים עליו - שזהו פעולת הלבושים כנ"ל - וכמו שכתוב בתוספות דיבור המתחיל כל²³ ודואג ואחיתופל דלא מגני להו [=שלא הגנה עליהם] תורתן לפי שלא היתה להם יראה כלל.

לתלמיד
עמ' 9

אם קיום המצוות הוא בלא לב וללא יראת שמים – אין למצווה את הכוח העמוק שיכול להיות לה. למשל: מצווה שנעשית מעומק הלב וביראת שמים מגנה על האדם. אך לימוד תורה וקיום מצוות ללא יראת שמים, אינם מגנים על האדם.

כפי שרואים אצל דואג ואחיתופל. שניהם היו חכמים וידועים וגדולים בתורה, אך מתו בגיל צעיר בנסיבות טראגיות.

נשאלת השאלה, אם דואג ואחיתופל היו תלמידי חכמים כה גדולים, מדוע תורתם לא הגנה עליהם? עונה על כך התוספות, משום שהוא היה לימוד ללא יראה. ומכיון שהיה מן השפה ולחוץ, הוא לא מגן על האדם.

23. חגיגה ט"ו ע"ב.

21. סוטה מ"ז ע"א.

22. ברכות ו' ע"ב.

ואמר²⁴ תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים - עיקרה של תורה שיהא עמה תשובה ומעשים טובים. פירוש רש"י. ומפרש בש"ס תוצאות הלמוד אם אינו באופן כזה - שלא יהא אדם קורא ושונה ובוטט באביו ובאמו וברבו כו'.

נמצאנו למדים, שדווקא כאשר לימוד התורה וקיום המצוות הם מתוך תשובה ויראת שמים, או אז הם שומרים על האדם שילך בדרך הישר, ומגנים עליו מפני הפורענות.

כששניהם פעלו בצורה ראויה – יחלוקו

אבל אם נשבע שיש לו חלק בהטלית, היינו שבפנימיות נפשו נגע לימוד התורה וקיום המצוות, הרי מלבד שעבודתו היא עבודה שלימה, הנה זה משמש ראי' שלא רק מפני התעוררות הבאה מבחוץ עשה המצווה, ולכן יחלוקו, כי השתתפות שניהם יש כאן, וזה וזה גורם.

מרשימת "שנים אוחזין בטלית"
- סוגיא דריש מסכת בבא מציעא

נקודות מפתח

המשנה קובעת שכאשר שני אנשים טוענים למציאת בגד ובעלות עליו, על כל אחד להישבע שהבגד שלו ולחלוק אותו בשווה ביניהם.

כך המשנה מתפרשת על פי תורת החסידות:

"שנים אוחזים בטלית" – שני אנשים חלוקים ביניהם למי מהם מגיע השכר על מצווה מסוימת שהתקיימה. 'טלית' היא מצווה שהאדם מקיים ובתמורה מגיע לו עליה שכר. זה אומר וזה אומר כולה שלי – טענת הראשון פשוטה: אני מקיים המצווה וכל שכרה מגיע אלי. השני טוען - מאחר והאדם נוטה באופן טבעי להתנהג כפי הסביבה בה הוא גדל וחי, הרי שכל השכר על המצווה מגיע אלי, למחנך, כי רק בזכות החינוך וההדרכה שהענקתי למחונך, קיים הלה את המצווה.

וזהו פסק המשנה:

ישבעו שניהם ויחלוקו – מטרת השבוע בשם ה' היא להרתיע את האדם לעבור על איסור השימוש בשם ה' לשווא, ולכן הוא יודה בשקר, מחשש האיסור החמור. על המחנך להישבע שהחינוך וההדרכה שנתן בא מתוך אהבה כנה ולא משנאה או ביוש התלמיד בעקיפין, שכן אז פעולתו תגרום לתוצאה הפוכה – ריחוק התלמיד. על התלמיד להישבע שהוא קיים את המצווה ולמד תורה מתוך רצון כנה ואמיתי ולא מסיבות חיצוניות.

כאשר מתברר שההדרכה נעשתה בכנות וגם קיום המצווה נבע מלב טהור ואמיתי (מה שמוכיח שהמצווה שקיים לא התבצעה רק בגלל חינוך חיצוני) נחרץ הדין: יחלוקו. לשניהם מגיע השכר

בעבור קיום המצווה.

ציצה לדרך

כאשר אדם מחנך את תלמידו ומעמידו על דרך הישר, יש לו חלק בזכויותיו.